

SESSION ORDINAIRE 2020-2021

17 MAI 2021

**PARLEMENT DE LA RÉGION
DE BRUXELLES-CAPITALE**

PROPOSITION DE RÉOLUTION

visant au réaménagement de la place Royale

RAPPORT

fait au nom de la commission
du Développement territorial

par M. Geoffroy
COOMANS de BRACHÈNE (F)

Ont participé aux travaux de la commission :

Membres effectifs : Mmes Véronique Jamouille, Isabelle Emmery, Fadila Laanan, Isabelle Pauthier, MM. Tristan Roberti, Geoffroy Coomans de Brachène, Gaëtan Van Goidsenhoven, Sadik Köksal, Mmes Marie Nagy, Françoise De Smedt, Céline Fremault, Soetkin Hoessen, M. Mathias Vanden Borre, Mme Hilde Sabbe.

Membres suppléants : M. Jamal Ikazban, Mme Ingrid Parmentier.

Autres membres : Mmes Victoria Austraet, Véronique Lefrancq, M. David Weytsman.

Voir :

Document du Parlement :

A-284/1 – 2020/2021 : Proposition de résolution.

GEWONE ZITTING 2020-2021

17 MEI 2021

**BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK PARLEMENT**

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

tot herinrichting van het Koningsplein

VERSLAG

uitgebracht namens de commissie
voor de Territoriale Ontwikkeling

door de heer Geoffroy
COOMANS de BRACHÈNE (F)

Aan de werkzaamheden van de commissie hebben deelgenomen :

Vaste leden: mevr. Véronique Jamouille, mevr. Isabelle Emmery, mevr. Fadila Laanan, mevr. Isabelle Pauthier, de heren Tristan Roberti, Geoffroy Coomans de Brachène, Gaëtan Van Goidsenhoven, Sadik Köksal, mevr. Marie Nagy, mevr. Françoise De Smedt, mevr. Céline Fremault, mevr. Soetkin Hoessen, de heer Mathias Vanden Borre, mevr. Hilde Sabbe.

Plaatsvervangers: de heer Jamal Ikazban, mevr. Ingrid Parmentier.

Andere leden: mevr. Victoria Austraet, mevr. Veronique Lefrancq, de heer David Weytsman.

Zie:

Stuk van het Parlement :

A-284/1 – 2020/2021: Voorstel van resolutie.

I. Exposé introductif de Mme Céline Fremault, première co-auteure de la proposition de résolution

Mme Céline Fremault évoque le réaménagement de la place Royale dont la rénovation s'impose dans l'état actuel de ses pavés délités, dommageables pour son usage. Ils sont délités, mais ils sont toujours là, beaux et vaillants, qui témoignent de la petite et de la grande histoire de cette place bruxelloise emblématique, qui a traversé les siècles chahutés par moments. Ils demandent à être remis en place dans le respect de la tradition perpétuée par les artisans-paveurs. Mais c'est aussi l'opportunité de réfléchir au meilleur partage possible de l'espace pour ses nombreux usagers, dont les usagers faibles qui croissent au fil des ans. Il ne faut pas perdre de vue que cet exercice doit revêtir une dimension environnementale, prise en compte dans le cadre de la ville durable, pour assurer *in fine* à la place Royale un caractère apaisé, adapté tout naturellement à ses usages culturels et touristiques principaux.

La conception de l'aménagement de l'espace public ne peut cependant pas se résumer à son seul aspect fonctionnel. Il doit aussi participer à la compréhension de l'évolution de la ville sous toutes ses formes urbaines : sociale, économique, mobilité, paysagère, culturelle et patrimoniale. En tirer le meilleur pour imaginer ainsi des espaces de qualité et historiques au sens culturel. Le plus subtil restant en définitive de doser l'équilibre de ces paramètres, en privilégiant celui qui est le plus déterminant à l'échelle de sa richesse et de son unicité exemplaire au niveau de tout le territoire régional.

La place Royale, dessinée par les architectes français Jean-Benoît-Vincent Barré et Gilles-Barnabé Guimard, est un genre unique dans ses aspects patrimonial, culturel et touristique :

- Elle forme un ensemble cohérent et majestueux avec le parc de Bruxelles. Datant des XVIIIe et XIXe siècles, cet ensemble est un remarquable témoin de l'architecture néoclassique à son apogée. À l'échelle européenne, il constitue un exemple unique de voirie moderne mise en œuvre une dizaine d'années avant les grandes transformations urbaines haussmanniennes, bénéficiant des apports et du savoir-faire de l'industrie belge ;
- Elle constitue un modèle d'aménagement viaire perfectionné dans les années 1840, dont les formules seront déclinées jusque dans les années 1920, lors de la construction de l'avenue Franklin Roosevelt ;
- Ses trottoirs, mis en œuvre pour la première fois au quartier Royal, font physiquement et conceptuellement corps avec les autres éléments urbains. Le trottoir néoclassique est surélevé et séparé de la chaussée par une bordure de pierre bleue. Le trottoir est le socle sur lequel reposent les édifices ;

I. Inleidende uiteenzetting van mevrouw Céline Fremault, eerste mede-indiener van het voorstel van resolutie

Mevrouw Céline Fremault brengt de heraanleg van het Koningsplein ter sprake, dat in zijn huidige toestand met beschadigde kasseien, die het gebruik ervan in de weg staan, een renovatie vereist. Ze zijn beschadigd, maar ze zijn er nog steeds, mooi en sterk, en getuigen van de kleine en grote geschiedenis van dit emblematische Brusselse plein, dat de nu en dan stormachtige eeuwen heeft doorstaan. Zij vragen om opnieuw te worden aangelegd, met respect voor de traditie die door de ambachtslieden-stratenmakers in ere wordt gehouden. Maar het is ook een gelegenheid om na te denken over de beste manier om de ruimte te delen voor de vele gebruikers, waaronder de zwakke weggebruikers die in de loop der jaren toenemen. We mogen niet uit het oog verliezen dat deze oefening ook een milieudimensie moet omvatten, waarmee rekening wordt gehouden in het kader van de duurzame stad, om ervoor te zorgen dat het Koningsplein een rustig karakter krijgt, dat op natuurlijke wijze is aangepast aan zijn hoofdzakelijk cultureel en toeristisch gebruik.

Het ontwerp van de openbare ruimte mag echter niet worden teruggebracht tot het functionele aspect alleen. Het moet ook bijdragen aan het begrip van de evolutie van de stad in al haar stedelijke vormen : sociaal, economisch, mobiel, landschappelijk, cultureel en patrimoniaal. Om er het beste van te maken en zo kwaliteitsvolle en historische ruimtes in de culturele zin te verbeelden. Uiteindelijk gaat het erom deze parameters tegen elkaar af te wegen en voorrang te geven aan de parameter die het meest doorslaggevend is in termen van rijkdom en het unieke exemplarische karakter op het niveau van het gehele grondgebied van het Gewest.

Het Koningsplein, ontworpen door de Franse architecten Jean-Benoît-Vincent Barré en Gilles-Barnabé Guimard, is uniek door zijn erfgoed, culturele en toeristische aspecten :

- Het vormt een samenhangend en majestueus geheel met het park van Brussel. Dit complex, dat dateert uit de 18e en 19e eeuw, is een opmerkelijk voorbeeld van de neoklassieke architectuur op haar hoogtepunt. Op Europese schaal is het een uniek voorbeeld van een modern wegennet dat tien jaar vóór de grote stadsvernieuwingen van Haussmann werd aangelegd en profiteerde van de bijdragen en knowhow van de Belgische industrie ;
- Het is een model van wegontwikkeling geperfectioneerd in de jaren 1840, waarvan de formules werden gebruikt tot in de jaren 1920, toen de Franklin Rooseveltlaan werd aangelegd ;
- Zijn trottoirs, die voor het eerst werden aangelegd in de Koningswijk, vormen fysiek en conceptueel een geheel met de andere stedelijke elementen. Het neoklassiek trottoir is verhoogd en gescheiden van de rijbaan door een blauwsteenboord. Het trottoir is de sokkel waarop de gebouwen rusten ;

- Elle sera à la base de l'élaboration par la Ville de Bruxelles du règlement organique sur les trottoirs, promulgué en 1846. Le trottoir comme dispositif urbanistique s'assimile à un dispositif architectural ;
- Elle concentre de nombreuses institutions culturelles de Bruxelles : le musée BELvue, les Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique, le musée des instruments de musique, les vestiges de l'ancien palais de Bruxelles et le musée Magritte. Ce qui induit pour l'autorité publique une attention particulière à l'offre d'accès piéton en termes de qualité, de confort et de sécurité pour tous. En particulier, pour les personnes malvoyantes pour qui les façades et les bordures constituent des lignes de guidage naturelles.

La demande de permis d'urbanisme initiale pour le réaménagement de la place Royale, déposée par Beliris en 2018, s'inscrivait dans l'esprit de ses architectes français. Cette proposition d'aménagement, révolutionnaire à son époque, s'inscrivait dans l'architecture et l'urbanité nouvelles de l'axe viaire prestigieux plus large reliant la place Poelaert, la place Royale et le parc Royal. Une continuité urbaine que nos urbanistes ne devraient pas renier dans leur quête d'une ville reliante.

Mme Céline Fremault espère avoir convaincu ainsi les commissaires de la richesse unique de la place Royale. Pourquoi vouloir l'altérer et la mettre en danger ? Sa conception et celle des bâtiments attenants se traduisent dans un vocabulaire vertueux et toujours d'actualité, traduisant en définitive sa réelle modernité.

II. Discussion générale

Pour Mme Isabelle Pauthier, la proposition de résolution du cdH et du CD&V déposée au Parlement constitue le pendant de la démarche effectuée à la Ville.

Cette proposition de résolution pourrait être perçue comme une démarche dilatoire au projet de rénovation de la place Royale puisque l'instruction d'une demande de classement suspendrait *de facto* l'instruction d'une demande de permis et l'exécution de travaux de réfection.

Cette proposition de résolution n'en constitue pas moins un rappel de l'importance de la qualité du Quartier Royal comme espace urbain et de son rôle central dans l'histoire du développement urbain de notre ville.

« Édifié à partir de 1774 sur les hauteurs de la ville, il s'étend sur quarante hectares – un dixième de la surface du Pentagone –, et initie un renouvellement complet de la morphologie des artères bruxelloises. À l'origine d'une «reconfiguration spatiale des fonctions dans la ville», il est concomitant du développement d'une pratique de mobilité

- Het zal de basis vormen voor de uitwerking van het organiek reglement voor trottoirs door de Stad Brussel, dat in 1846 werd uitgevaardigd. Het trottoir als stedenbouwkundig hulpmiddel wordt geassimileerd met een architectonisch hulpmiddel ;
- Hier bevinden zich veel culturele instellingen van Brussel : het museum BELvue, de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, het Muziekinstrumentenmuseum, de overblijfselen van het voormalige Paleis van Brussel en het Magritte Museum. Dit betekent dat de overheid bijzondere aandacht moet besteden aan de toegang voor voetgangers op het vlak van kwaliteit, comfort en veiligheid voor iedereen. In het bijzonder voor de slechtzienden voor wie de gevels en de randen natuurlijke geleidelijnen zijn.

De oorspronkelijke stedenbouwkundige vergunningsaanvraag voor de heraanleg van het Koningsplein, die in 2018 door Beliris werd ingediend, was in de geest van de Franse architecten. Dit voor die tijd revolutionaire voorstel van aanleg maakte deel uit van de nieuwe architectuur en stedelijkheid van de ruimere, prestigieuze verkeersas die het Poelaertplein, het Koningsplein en het Koninklijk Park met elkaar verbindt. Een stedelijke continuïteit die onze stedenbouwkundigen niet mogen ontkennen in hun streven naar een verbindende stad.

Mevrouw Céline Fremault hoopt de commissieleden te hebben overtuigd van de unieke rijkdom van het Koningsplein. Waarom zou men het willen veranderen en in gevaar brengen? Het ontwerp ervan en dat van de aangrenzende gebouwen zijn vertaald in een deugdzaam vocabulaire dat nog altijd van toepassing is, wat tenslotte de echte moderniteit ervan uitdrukt.

II. Algemene bespreking

Voor mevrouw Isabelle Pauthier is het voorstel van resolutie dat de cdH en de CD&V aan het Parlement hebben voorgelegd de tegenhanger van de stappen die worden ondernomen in de Stad.

Dit voorstel van resolutie zou kunnen worden beschouwd als een vertragingstactiek bij de renovatie van het Koningsplein, aangezien het onderzoek van een aanvraag tot bescherming *de facto* het onderzoek van een vergunningsaanvraag en de uitvoering van herstelwerkzaamheden zou opschorten.

Niettemin herinnert dit voorstel van resolutie aan het belang van de functie van de Koningswijk als stedelijke ruimte en aan de centrale rol van de wijk in de geschiedenis van de stedelijke ontwikkeling van onze stad.

Gebouwd vanaf 1774 op de hoogten van de stad, strekt deze wijk zich uit over veertig hectare - een tiende van de oppervlakte van de Vijfhoek - en geeft de aanzet tot een volledige vernieuwing van de structuur van de Brusselse verkeersaders. Zij ligt aan de basis van een ruimtelijke herconfiguratie van de functies in de stad en gaat gepaard met

novatrice, la promenade. Objet d'un vaste programme d'embellissement initié en 1846 et achevé en 1853, il témoigne de nos jours de la richesse du système urbain néoclassique, dont il a conservé de nombreux traits: profil de voirie moderne, trottoirs composés des meilleurs matériaux, revêtements en pierre naturelle, mobilier urbain historique homogène à l'échelle du quartier. », Thomas Schlessler, *Le paysage urbain néoclassique à Bruxelles Pentagone, un patrimoine urbanistique remarquable dans la ville contemporaine*.

Disposer dans une ville d'un ensemble homogène et relativement bien conservé impose des devoirs envers les générations futures. C'est tout le sens du mot « patrimoine » : un héritage que nous léguons aux générations futures en en préservant l'aspect et l'authenticité (tout en renouvelant les usages) afin d'en transmettre le sens. En l'occurrence une place, un espace urbain paysager, l'assiette de la place, qui est au centre d'un dispositif ordonnancé. Les principales caractéristiques de ce dispositif sont la sobriété, l'équilibre, la symétrie.

Il importe que les interventions envisagées respectent ces critères de sobriété, d'équilibre, de symétrie et fassent du respect du patrimoine le point de départ du projet et corrigent les errements diagnostiqués dans l'étude précitée.

Le projet annoncé repose principalement sur des principes relatifs à la mobilité : garantir un espace à 80% piétons et cyclistes. Les écologistes s'en réjouissent. Les piétons doivent pouvoir admirer la place depuis son centre et, idéalement, se déplacer sur la chaussée comme c'était le cas au moment de la conception de la place et jusqu'au moment où l'automobile a cantonné les piétons sur les trottoirs (1936). C'est en effet depuis le milieu de la chaussée que l'on peut le mieux apprécier la mise en scène urbaine néoclassique (perspectives monumentales, jeux de symétrie). En ce sens, le projet nous rapproche de l'usage originel de la place Royale dédiée à la promenade urbaine. Ce quartier est d'ores et déjà un haut lieu touristique et les parcours piétons entre le haut et le bas de la ville doivent être facilités dans un environnement agréable. Cet espace doit être apaisé afin d'inciter à la contemplation. Le principe STOP ainsi que les intentions du Plan Good Move dont la magistrale piétonne doivent être appliqués dans la conception du nouveau projet.

Les cyclistes doivent également y trouver des parcours lisibles et confortables. Deux itinéraires cyclables traversent la place Royale :

- l'itinéraire cyclable régional 11 (axe rue Montagne de la Cour – rue de Namur), pourtant fixé dans le Plan Régional d'Affectation du Sol ;
- le RER-vélo (axe rue Royale – rue de la Régence et rue Montagne de la Cour).

de ontwikkeling van een vernieuwende mobiliteitspraktijk, de promenade. Het is het resultaat van een omvangrijk verfraaiingsprogramma dat in 1846 van start ging en in 1853 werd voltooid. Vandaag getuigt het van de rijkdom van het neoklassieke stadssysteem, waarvan het vele kenmerken heeft behouden : modern wegprofiel, trottoirs van de beste materialen, natuurstenen bestrating en homogeen historisch straatmeubilair in de hele wijk. Thomas Schlessler, *Le paysage urbain néoclassique à Bruxelles Pentagone, un patrimoine urbanistique remarquable dans la ville contemporaine*.

Het hebben van een homogeen en relatief goed bewaard complex in een stad legt verplichtingen op ten opzichte van de toekomstige generaties. Dat is de betekenis van het woord « erfgoed » : een erfenis die wij nalaten aan toekomstige generaties door het uiterlijk en de authenticiteit ervan te bewaren (en tegelijkertijd het gebruik ervan te vernieuwen) om zo de betekenis ervan door te geven. In dit geval een plein, een stadslandschappelijke ruimte, de basis van het plein, dat het middelpunt vormt van een geordend instrument. De voornaamste kenmerken van dit instrument zijn soberheid, evenwicht en symmetrie.

Het is van belang dat de geplande ingrepen aan deze criteria van soberheid, evenwicht en symmetrie voldoen en dat zij het respect voor het erfgoed tot uitgangspunt van het project maken en de fouten corrigeren die in de bovengenoemde studie werden vastgesteld.

Het aangekondigde project is hoofdzakelijk gebaseerd op mobiliteitsprincipes : een ruimte garanderen voor 80% voetgangers en fietsers. De leden van Ecolo zijn hier blij mee. Voetgangers moeten het plein vanuit het midden kunnen bewonderen en zich idealiter op de rijweg kunnen begeven, zoals het geval was toen het plein werd ontworpen en tot het moment waarop de auto de voetgangers naar de trottoirs verbande (1936). Het is immers vanaf het midden van de weg dat men het neoklassieke stedelijke decor het best kan waarderen (monumentale perspectieven, symmetrie). In die zin brengt het project ons dichterbij het oorspronkelijke gebruik van het Koningsplein als stedelijke promenade. Deze wijk is reeds een belangrijke toeristische trekpleister en de voetgangersroutes tussen het hoger en lager gelegen deel van de stad moeten worden vergemakkelijkt in een aangename omgeving. Deze ruimte moet verkeersluwer worden gemaakt om de beschouwing aan te moedigen. Het STOP-principe en de intenties van het Good Move-plan, waaronder de voetgangersboulevard, moeten worden toegepast bij het ontwerp van het nieuwe project.

Ook fietsers moeten er duidelijke en comfortabele routes vinden. Twee fietsroutes lopen over het Koningsplein :

- de gewestelijke fietsroute 11 (as Hofbergstraat - Naamsestraat), die nochtans in het Gewestelijk Bestemmingsplan is vastgelegd ;
- het FietsGEN (as Koningsstraat - Regentschapsstraat en Hofbergstraat).

L'avis du GRACQ du 14 septembre 2018 était défavorable en particulier du point de vue du manque d'une réflexion globale sur la mobilité. Aujourd'hui cette réflexion a mûri à travers la maille apaisée annoncée pour le Pentagone. Elle doit faire partie du débat sur le projet de plan ainsi que le projet de réaménagement de la rue de la Régence qui est contiguë. Le GRACQ demandait également la fin de cette configuration spatiale paradoxale en rond-point assorti de feux de signalisation, ce qui semble acquis.

L'association se positionnait à l'époque pour la proposition de l'ASBL Quartier des Arts qui proposait le maintien des tracés symétriques des voies de tram de part et d'autre de la statue de Godefroid de Bouillon.

Une approche historique du réaménagement de la place Royale invite avant tout au respect de la symétrie :

- trottoirs de largeur égale sur toute la périphérie de la place ;
- maintien de la statue de Godefroid de Bouillon dans l'axe Royale Régence ;
- respect des matériaux d'origine : trottoirs surélevés en pierre bleue, petits pavés en porphyre serrés en éventail sur la place. Cet aspect est acquis également ;
- désencombrement généralisé, en particulier des panneaux de signalisation et de la publicité ;
- symétrie des tracés.

Thomas Schlessler le rappelle : « *Jusqu'au début du XXe siècle, la tramification du quartier n'altère pas sa physionomie générale. Dans le cas de la place Royale, les rails installés de part et d'autre de la statue de Godefroid de Bouillon s'intègrent harmonieusement au paysage.* ». Puis, on aménage des arrêts qui perdureront sous différentes formes jusqu'en 1990. Aujourd'hui ces arrêts resteraient en périphérie de la place, ce qui est une bonne chose. Les embarcadères éventuels de transports publics situés en bordure immédiate de la place doivent allier confort et accessibilité pour les usagers et en particulier les PMR sans perturber la lecture de la place Royale pour les piétons ni la progression des cyclistes vers le site. Une piste cyclable dans la montée du Coudenberg est par ailleurs indispensable.

Les travaux de l'historien Christophe Loir ont démontré que la suppression des automobiles en voirie (piétonnisation) ou la suppression de la ségrégation modale (mise en zone de rencontre), dans un paysage urbain néoclassique, ne devaient pas entraîner la suppression des trottoirs. L'intervenante se réjouit que cet aspect ait finalement été compris même s'il faudra apporter des précisions quant à la hauteur de ces trottoirs et aux modalités de la cohabitation des cyclistes et des piétons, un enjeu qui a malheureusement été omis sur le piétonnier du centre-ville.

Het advies van de GRACQ van 14 september 2018 was ongunstig, met name wat betreft het ontbreken van een alomvattende reflectie over mobiliteit. Vandaag is deze reflectie gerijpt door de aangekondigde verkeersluwe mazen voor de Vijfhoek. Deze moet deel uitmaken van het debat over het ontwerpplan en het heraanlegproject voor de aangrenzende Regentschapsstraat. De GRACQ heeft ook gevraagd een einde te maken aan de paradoxale ruimtelijke configuratie in een rotonde met verkeerslichten, hetgeen lijkt te zijn bereikt.

De vereniging was destijds voorstander van het voorstel van de vzw Kunstwijk, die voorstelde de symmetrische aanleg van de tramsporen aan weerszijden van het standbeeld van Godfried van Bouillon te behouden.

Een historische benadering van de heraanleg van het Koningsplein nodigt vooral uit tot respect voor symmetrie :

- trottoirs van gelijke breedte langs de gehele omtrek van het plein ;
- behoud van het standbeeld van Godfried van Bouillon op de as Koningsstraat - Regentschapsstraat ;
- respect voor de oorspronkelijke materialen : verhoogde trottoirs in blauwsteen, kleine porfieren kasseien in een waaierpatroon op het plein. Ook dit aspect is verworven ;
- algemene opruiming, vooral van signalisatieborden en reclame ;
- symmetrie van de tracés.

Thomas Schlessler herinnert ons eraan : *Tot het begin van de 20ste eeuw heeft de vertramming van de wijk het algemene uiterlijk ervan niet veranderd. Op het Koningsplein passen de sporen aan weerszijden van het standbeeld van Godfried van Bouillon harmonieus in het landschap.* Daarna werden er haltes aangelegd die in verschillende vormen bleven bestaan tot 1990. Vandaag zouden deze haltes aan de rand van het plein blijven, wat een goede zaak is. De eventuele opstapplaatsen van het openbaar vervoer aan de onmiddellijke rand van het plein moeten comfort en toegankelijkheid voor de gebruikers en in het bijzonder voor PBM's combineren zonder de leesbaarheid van het Koningsplein voor voetgangers of de voortgang van de fietsers naar de site te verstoren. Een fietspad op de helling van de Coudenberg is overigens onmisbaar.

Uit het werk van historicus Christophe Loir blijkt dat het weghalen van auto's van de weg (voetgangerszone) of het weghalen van de scheiding tussen de verschillende vervoersmodaliteiten (invoering van een ontmoetingszone) in een neoklassiek stadslandschap niet mochten leiden tot het weghalen van trottoirs. Het verheugt de spreker dat dit aspect eindelijk is begrepen, ook al moeten er verduidelijkingen worden aangebracht over de hoogte van die trottoirs en de regeling voor de gelijktijdige aanwezigheid van fietsers en voetgangers, een punt dat in de voetgangerszone in de binnenstad helaas over het hoofd werd gezien.

Le projet publié comprend une forêt de potelets. Il convient de porter une attention particulière à la forme, au matériau, à la solidité et au caractère éventuellement réversible de ces dispositifs et aux modalités de réparation du revêtement (prévoir un stock de pavés de porphyre pour les éventuelles futures réparations).

La Région a pris dernièrement des libertés avec l'avis conforme de la CRMS relatif aux parties classées de l'annexe de l'hôtel de Grimbergen situé place des Palais. Ce n'est pas une habitude à prendre. Nous savons tous qu'un projet sur un lieu particulièrement emblématique acquiert valeur de symbole, nous savons tous que la confiance est à restaurer avec nos concitoyens. La participation doit être assurée en amont sur la traduction des intentions de projets. Nous savons tous que la préservation du patrimoine tient très à cœur de nos concitoyens, nous savons tous que l'aménagement de cette place a déjà été plusieurs fois postposé. En 1999, elle a été refaite à l'identique faute de consensus. D'où l'importance de traiter le patrimoine avec le plus grand soin et de se mettre en position de motiver les choix proposés avec transparence et pertinence au regard de l'histoire.

Redonnons vie à cette expression de Thomas Schlessler : *« Pour les autorités, il est essentiel que l'espace collectif du Quartier Royal bénéficie du plus grand soin et de l'entretien le plus rigoureux. »*

À cet égard, la publicité devrait être proscrite de la place.

Afin d'assurer l'adhésion au projet de restauration de la place Royale, le groupe Écolo estime que la CRMS doit être partie prenante dès le début de la conception du nouveau projet, « comme si » la place était classée et c'est le sens de l'abstention lors du vote de la part de l'intervenante.

La résolution pose de bonnes questions qui doivent être reprises en considération de manière assumée dans l'élaboration du projet. La symétrie des tracés a une pertinence décisive en termes de lecture de l'espace.

Mme Fadila Laanan remercie les auteurs d'avoir déposé ce texte. Le groupe PS n'échappera pas à la nécessité de faire un exercice académique sur le sujet. Le dossier est important et symbolique. Il est important de prendre le temps. Les développements des auteurs sont intéressants et les réflexions des collaborateurs de son groupe lui ont permis de découvrir beaucoup de choses que l'oratrice souhaite partager.

La place Royale de Bruxelles est sans doute un cas unique de ce type d'aménagements dans notre pays, et de manière plus large dans ce que fut le Saint-Empire gouverné par la maison des Habsbourg d'Autriche, tant ce style se caractérise par la régularité et la symétrie, style rattaché à la France des Lumières. Pensons par exemple à la place Stanislas de Nancy, créée quelques décennies plus tôt, qui a servi de source d'inspiration, qui a connu plusieurs noms différents entre la

Het gepubliceerde ontwerp bevat een woud van paaltjes. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan de vorm, het materiaal, de sterkte en de eventuele omkeerbaarheid van deze voorzieningen en aan de wijze waarop de bestrating wordt hersteld (voorzien in een voorraad porfieren kasseien voor eventuele toekomstige herstellingen).

Het Gewest heeft zich onlangs vrijheden veroorloofd inzake het conform advies van de KCML over de beschermde delen van het bijgebouw van het Hotel van Grimbergen aan het Paleizenplein ; dit mag geen gewoonte worden. Wij weten allemaal dat een project op een bijzonder emblematische plaats symbolische waarde krijgt, wij weten allemaal dat het vertrouwen met onze medeburgers moet worden hersteld. De participatie moet worden gewaarborgd bij de vertaling van de bedoelingen van projecten, we weten allemaal dat het behoud van het erfgoed erg belangrijk is voor onze medeburgers, we weten allemaal dat de aanleg van dit plein al verschillende keren werd uitgesteld. In 1999 werd het identiek hersteld wegens gebrek aan consensus. Daarom is het belangrijk om het erfgoed met de grootste zorg te behandelen en de voorgestelde keuzes te kunnen verantwoorden met transparantie en relevantie vanuit het oogpunt van de geschiedenis.

Laten we deze uitdrukking van Thomas Schlessler nieuw leven inblazen : *Voor de autoriteiten is het van essentieel belang dat de collectieve ruimte van de Koningswijk de grootst mogelijke zorg en onderhoud krijgt.*

In dit verband moet de reclame van het plein worden verbannen.

Om de steun voor het restauratieproject van het Koningsplein te verzekeren, moet de KCML volgens de Ecolo-fractie van meet af aan bij het ontwerp van het nieuwe project worden betrokken, « alsof » het plein op de monumentenlijst staat, en dit is de reden waarom de spreekster zich bij de stemming zal onthouden.

De resolutie werpt goede vragen op die bij de uitwerking van het project in aanmerking moeten worden genomen. De symmetrie van de tracés is van doorslaggevend belang voor het lezen van de ruimte.

Mevrouw Fadila Laanan bedankt de auteurs voor de indiening van deze tekst. De PS-fractie zal niet ontkomen aan de noodzaak om een academische oefening te maken over dit onderwerp. Het is een belangrijk en symbolisch dossier. Het is belangrijk om de tijd te nemen. De toelichting van de indieners is interessant en de beschouwingen van de medewerkers van haar fractie hebben haar veel zaken doen ontdekken die zij graag wil delen.

Het Koningsplein in Brussel is ongetwijfeld een uniek geval van dit type inrichting in ons land, en meer in het algemeen in wat het Heilige Rijk was dat door het Habsburgse huis van Oostenrijk werd geregeerd, zozeer wordt deze stijl gekenmerkt door regelmaat en symmetrie, een stijl die verband houdt met het Frankrijk van de Verlichting. Denk bijvoorbeeld aan het enkele tientallen jaren eerder aangelegde Place Stanislas in Nancy, dat als inspiratiebron diende en dat tussen het einde van het Ancien Régime en 1831

fin de l'Ancien Régime et 1831, dont notamment celui de place Royale sous la Restauration en 1814.

Il s'agit d'un chef-d'œuvre de l'architecture néoclassique, unique tant par sa conception et son style dans notre pays. Depuis sa création, elle n'a fait l'objet que de peu de modifications, comme l'indique justement la proposition de résolution.

On pense bien évidemment à son centre, dont la figure de proue a changé avec les régimes politiques en place : déboulonnage de la statue de Charles de Lorraine en 1794 au profit d'un Arbre de la Liberté de la République Française, qui a lui-même été coupé en 1814, laissant la place libre jusqu'en 1848, année d'inauguration de la statue équestre de Godefroid de Bouillon que nous connaissons.

L'autre modification importante a sans aucun doute été l'irruption de la modernité sur la place, avec la création d'une ligne de tram contournant la statue centrale.

Si la place Royale a été le témoin d'événements historiques révolutionnaires, elle n'a pas vraiment connu de révolution elle-même, tous les gouvernements et toutes les époques l'ayant laissée quasi inchangée, si ce n'est sur la symbolique, et pour répondre à certains besoins modernes d'une société qui change. La substance – et même l'essence – de la place a été préservée, bien avant la création de lois de protection du patrimoine, car elle était parfaite aux yeux de tous.

La place Royale est un peu comme le Code Napoléon : nous sommes toujours régis par lui dans de larges mesures alors que son instigateur est mort il y a 200 ans, et pourtant le législateur belge ne s'est pas interdit de le modifier pour l'adapter aux réalités et besoins d'une société qui avance. De la même façon, nous marquons notre attachement à l'essentiel de la place Royale à travers le classement de l'essentiel de ce qu'elle est, c'est-à-dire la beauté exceptionnelle des bâtiments qui la composent. À l'exception de l'église Saint-Jacques-sur-Coudenberg, aucun des bâtiments de la place Royale ne remplit les fonctions qui étaient les siennes à l'époque de sa construction, et où il n'y avait pas de Cour Constitutionnelle, pas de Banque ING, pas de René Magritte à qui dédier un musée, pas de Région bruxelloise et pas de « BIP ».

L'espace au sol, conçu pour répondre aux besoins de mobilité et d'aménagement du territoire de l'époque, a également été pensé pour le plaisir des yeux, à travers sa régularité géométrique. La création de la ligne de tram traversant la place – ce qui ne devait pas être une mince affaire – témoigne d'un certain pragmatisme dans le chef des autorités de l'époque. On ne s'est pas privé d'apporter des changements à la place, sans pour autant la défigurer, ou en modifier la substance esthétique.

Sur le principe, le groupe PS pense qu'il ne faut pas se montrer plus conservateurs que nos ancêtres d'il y a 150 ou 200 ans, et craindre d'adapter une voirie aux besoins de son époque, sans pour autant porter atteinte à la substance de la place Royale. Ce projet n'a pas été préparé à la légère. Il a

verschillende namen heeft gehad, waaronder de naam Place Royale tijdens de Restauratie in 1814.

Het is een meesterwerk van neoklassieke architectuur, uniek in zijn ontwerp en stijl in ons land. Sinds de aanleg ervan zijn er weinig wijzigingen aangebracht, zoals in het voorstel van resolutie terecht wordt opgemerkt.

Men denke natuurlijk aan het middelpunt, waarvan het boegbeeld is veranderd naargelang de politieke regimes die er heersten : het standbeeld van Karel van Lotharingen werd in 1794 verwijderd ten gunste van een Vrijheidsboom van de Franse Republiek, die vervolgens in 1814 werd omgehakt, waardoor de plaats vrij bleef tot 1848, het jaar van de inhuldiging van het ruitersstandbeeld van Godfried van Bouillon dat wij kennen.

De andere belangrijke verandering was ongetwijfeld de intrede van de moderniteit op het plein, met de aanleg van een tramlijn om het centrale standbeeld heen.

Hoewel het Koningsplein getuige is geweest van revolutionaire historische gebeurtenissen, heeft het zelf niet echt een revolutie ondergaan, aangezien alle bewinden en tijdperken het vrijwel onveranderd hebben gelaten, met uitzondering van de symboliek, en om te voldoen aan bepaalde moderne behoeften van een veranderende samenleving. De essentie van het plein is bewaard gebleven, lang vóór de invoering van wetten ter bescherming van het erfgoed, omdat het in ieders ogen volmaakt was.

Het Koningsplein is een beetje zoals de Code Napoleon : wij worden er nog steeds in grote mate door geregeld, ook al is de initiatiefnemer ervan 200 jaar geleden overleden, en toch heeft de Belgische wetgever niet nagelaten het te wijzigen om het aan te passen aan de realiteit en de behoeften van een samenleving in ontwikkeling. Op dezelfde manier geven wij uiting aan onze gehechtheid aan de essentie van het Koningsplein door de essentie ervan te beschermen, namelijk de uitzonderlijke schoonheid van de gebouwen die er deel van uitmaken. Met uitzondering van de Sint-Jacob-op-de-Koudenbergkerk vervult geen enkel gebouw op het Koningsplein nog de functies die het had toen het werd aangelegd, toen er nog geen Grondwettelijk Hof was, geen ING Bank, geen René Magritte aan wie een museum kon worden gewijd, geen Brussels Gewest en geen « BIP ».

Het grondoppervlak, ontworpen om te voldoen aan de behoeften van mobiliteit en ruimtelijke ordening van die tijd, werd ook ontworpen voor het plezier van het oog, door de geometrische regelmatigheid. De aanleg van de tramlijn over het plein - wat geen kleinigheid moet geweest zijn - getuigt van een zeker pragmatisme van de toenmalige autoriteiten. Er zijn veranderingen aangebracht aan het plein zonder het te ontsieren of de esthetische inhoud ervan te wijzigen.

In principe is de PS-fractie van mening dat we niet conservatiever moeten zijn dan onze voorouders van 150 of 200 jaar geleden, en niet bang moeten zijn om een openbare weg aan te passen aan de behoeften van zijn tijd, zonder de essentie van het Koningsplein aan te tasten. Dit project is niet

fallu plusieurs années pour arriver à la première mouture, qui a dû être revue comme on le sait. Le secrétaire d'État a eu l'occasion de répondre aux questionnements et inquiétudes légitimes rapportés par plusieurs collègues, dans l'opposition comme dans la majorité. Le nouveau projet va passer par toutes les instances d'avis – dont la CRMS – et par une nouvelle enquête publique. Il s'agit de garanties que ce projet suive la procédure légale, et sera validé ou renvoyé vers de nouvelles modifications si nécessaires.

La place Royale a survécu à des révolutions, mais elle n'a pas elle-même connu de révolution, parce qu'il n'y a jamais eu personne pour considérer qu'elle en a besoin. Le projet au centre de nos préoccupations – pour peu qu'il soit accepté dans sa forme actuelle – n'est pas non plus une révolution. C'est une adaptation aux besoins de la mobilité de notre époque, comme l'a été jadis le placement de rails de tram sur ce qui est toujours une voirie, et même un axe capital traversant le haut de la Ville.

Le groupe PS estime que la place est suffisamment protégée, à travers le classement des bâtiments qui la composent en surface, comme dans son sous-sol, avec le Palais du Coudenberg. Mais figer la composante voirie dans le temps à travers son classement, risquerait de nous lier les mains pour l'avenir dans un enjeu aussi capital que la mobilité.

Pour toutes ces raisons, le groupe PS ne peut pas soutenir cette proposition de résolution.

M. Mathias Vanden Borre remercie les auteurs et il estime que cette proposition mérite assurément un débat. Elle concerne un des lieux les plus iconiques de Bruxelles. Tout guide touristique y fait référence, et des milliers de touristes y passent chaque jour. C'est une artère vitale à Bruxelles. S'il est question de revaloriser la place, cette revalorisation mérite le respect et l'attention nécessaires.

L'orateur a lui-même suivi le thème au conseil communal de la Ville de Bruxelles. Sa première considération est que le dossier et ses plans modifiés sont enfin de nouveau à l'ordre du jour et qu'on passe à la vitesse supérieure ! C'est mieux que la politique bien connue du « stop and go », où les décisions d'une coalition précédente sont systématiquement remaniées.

Cette politique crée beaucoup d'ambiguïté. De plus, toutes les études et recherches coûtent beaucoup d'argent, qui est gaspillé, et elles créent des attentes chez les Bruxellois. Aujourd'hui, la place n'est guère impressionnante pour les touristes non plus : il y a une marge d'amélioration.

Par crainte, précisément, d'une nouvelle politique du « stop and go », la N-VA s'abstiendra lors du vote sur la proposition. Les projets de 2014, avec un vaste piétonnier et une circulation fluide sur un côté de la place, n'étaient pas si mauvais. L'orateur a bien quelques réserves sur les plans, mais à ce qu'on dit, un verdissement est techniquement très difficile, par exemple. Il n'y a en effet aucune verdure dans le nouveau projet. On s'accorde tous à dire que la ville de demain mérite d'être plus verte. Des arbres en plus grand

lichtzinnig voorbereid. Het heeft verscheidene jaren geduurd om tot een eerste ontwerp te komen, dat zoals bekend moest worden herzien. De staatssecretaris heeft de gelegenheid gehad om te reageren op de terechtte vragen en zorgen van verscheidene collega's, zowel in de oppositie als in de meerderheid. Het nieuwe project zal langs alle adviesorganen - waaronder de KCML - en een nieuw openbaar onderzoek gaan. Wij willen garanderen dat dit project de wettelijke procedure zal volgen, en dat het zal worden goedgekeurd of zo nodig opnieuw zal worden gewijzigd.

Het Koningsplein heeft revoluties overleefd, maar het heeft zelf geen revolutie meegemaakt, omdat er nooit iemand is geweest die van mening was dat het er een nodig had. Het project dat in het middelpunt van onze bezorgdheid staat - als het in zijn huidige vorm wordt aanvaard - is evenmin een revolutie. Het is een aanpassing aan de mobiliteitsbehoeften van onze tijd, zoals ooit de plaatsing van tramsporen op wat nu nog een rijweg is, en zelfs een belangrijke as door het hoge deel van de stad.

De PS-fractie is van mening dat het plein voldoende beschermd is, door de bescherming van de gebouwen op het plein zelf, maar ook in de kelderverdieping, met het Coudenbergpaleis. Door het straatgedeelte in de tijd te bevriezen via de bescherming, loopt men echter het risico dat onze handen gebonden zijn in deze cruciale mobiliteitskwesitie.

Om al deze redenen kan de PS-fractie dit voorstel van resolutie niet steunen.

De heer Mathias Vanden Borre dankt de indieners en is van mening dat dit voorstel zeker een debat verdient. Het betreft een van de meest iconische plaatsen in Brussel. In elke toeristische handleiding wordt ernaar verwezen en dagelijks komen er duizenden toeristen langs. Het is een levensader in Brussel. Wanneer sprake is van een herwaardering van het plein verdient dit het nodige respect en de nodige aandacht.

Zelf heeft de spreker het thema gevolgd op de gemeenteraad van de stad Brussel. Een eerste bedenking is dat eindelijk het dossier met aangepaste plannen opnieuw op de agenda staat en in een stroomversnelling komt! Dit is beter dan het gekende « stop and go »-beleid waarbij beslissingen van een voorgaande coalitie worden steevast herwerkt.

Door dit beleid wordt veel onduidelijkheid gecreëerd. Bovendien kosten alle studies en onderzoek veel geld dat verloren gaat en scheppen zij verwachtingen voor de Brusselaars. Ook voor de toeristen is het plein vandaag de dag niet zo indrukwekkend : er is ruimte voor verbetering.

N-VA zal zich onthouden bij de stemming over het voorstel precies omwille van de vrees voor een verder « stop and go »-beleid. De plannen van 2014 waren niet zo slecht met een uitgebreide voetgangerszone en duidelijke verkeersstromen aan één kant van het plein. De spreker heeft wel een aantal bedenkingen bij de plannen maar er wordt gezegd dat het technisch erg moeilijk is om het bijvoorbeeld te vergroenen. Er is inderdaad geen groen aanwezig in het nieuwe plan. Allemaal zijn we het eens dat de stad van

nombre procurent davantage d'ombre et donc de fraîcheur. Cela permet de se rafraîchir. Un autre élément est la liaison avec les musées adjacents, qui est insuffisante. Ces joyaux cachés aux alentours sont sous-évalués et méritent une meilleure visibilité. Pour ces raisons, l'orateur s'abstiendra. C'est une bonne proposition qui mérite un débat.

Mme Marie Nagy remercie les auteurs pour leur initiative. Ce débat n'est pas entièrement nouveau, car des débats avec le secrétaire d'État sur le sujet ont eu lieu. Il s'agit d'un espace de notre ville qui mérite que l'on s'y attarde. Certains éléments doivent être remis en évidence.

La CRMS a adressé un mémorandum aux différents partis sur le quartier Royal lors des élections en 2019.

Il y est dit que le quartier Royal est un des ensembles patrimoniaux les plus remarquables de la Région bruxelloise ainsi qu'un témoin exceptionnel à l'échelle nationale et internationale de l'urbanisme du Siècle des Lumières. Composé de la place Royale, du parc Royal et des axes qui l'entourent, le quartier Royal est réalisé sur les hauteurs de Bruxelles entre 1775 et 1785. C'est la trame urbaine que ce même quartier va moduler à partir du 19e siècle : les extensions *intra* et *extra muros* du pentagone, le quartier Léopold, la rue Royale et de la régence et même jusqu'à la rue de la Loi et le Cinquantenaire.

C'est dire l'importance des bâtiments, mais aussi l'influence sur la trame urbaine. La trame urbaine du quartier Royal et donc de la place Royale est essentielle pour comprendre notre ville, les terrasses du pouvoir et les extensions.

La CRMS propose de définir une mesure de protection adaptée pour des sites remarquables ou d'adapter les outils existants pour y intégrer des dispositifs spécifiques pour une gestion garante de la conservation et de la cohérence des ensembles et des formes nouvelles du quartier. C'est un élément qui permet de comprendre cette volonté exprimée dans la résolution de réfléchir non seulement aux bâtiments, mais aussi à l'intégration des bâtiments, de l'espace public et de l'élément paysager essentiel qui caractérise la conception néoclassique de ce quartier.

Il y a intérêt à débattre de cette question dans la commission.

Un autre élément intéressant est la proposition de classement. Ce ne sont pas seulement les murs et les bâtiments qui sont un élément historique, mais le paysage et l'espace urbain. Cet espace paysager avec des murs et des voiries mérite d'être pris en considération. Une question peu abordée est le fait que les propositions faites ont à tout le moins le mérite d'avoir été discutées avec toutes les instances, sauf la CRMS. Ceci est problématique. Peut-on parler d'espaces verts sans Bruxelles Environnement ? Peut-on parler de la

morgen meer groen verdient. Meer bomen geeft meer schaduw en dus verkoeling. Dit zorgt voor verfrissing. Een ander element is de band met de aangrenzende musea die onvoldoende tot stand komt. Het zijn verborgen parels in de bredere omgeving die ondergewaardeerd zijn en die een betere zichtbaarheid verdienen. Om deze redenen zal de spreker zich onthouden. Het is een goed voorstel dat een debat verdient.

Mevrouw Marie Nagy dankt de indieners voor hun initiatief. Dit is geen geheel nieuw debat, aangezien er reeds besprekingen met de staatssecretaris over dit onderwerp hebben plaatsgevonden. Het is een gebied van onze stad dat aandacht verdient. Er zijn een aantal elementen die weer onder de aandacht moeten worden gebracht.

De KCML heeft een memorandum gestuurd naar de verschillende partijen over de Koningswijk bij de verkiezingen van 2019.

Naar verluidt is de Koningswijk een van de opmerkelijkste erfgoedgehelen van het Brussels Gewest en een uitzonderlijke getuige op nationale en internationale schaal van de stedenbouwkundige planning van het tijdperk van de Verlichting. De Koningswijk, bestaande uit het Koningsplein, het Warandepark en de omliggende assen, werd gebouwd op de hoogten van Brussel tussen 1775 en 1785. Het is deze stadsstructuur die diezelfde wijk vanaf de 19e eeuw vorm zal geven : de *intra* en *extra muros* uitbreidingen van de vijfhoek, de Leopoldwijk, de Koningsstraat en de Regentschapsstraat en zelfs tot aan de Wetstraat en het Jubelpark.

Hieruit blijkt het belang van de gebouwen, maar ook de invloed op de stadsstructuur. Het stadsweefsel van de Koningswijk en dus van het Koningsplein is van essentieel belang om onze stad, de terrassen van de macht en de uitbreidingen te begrijpen.

De KCML stelt voor een aangepaste beschermingsmaatregel voor opmerkelijke sites te definiëren of de bestaande instrumenten aan te passen om specifieke voorzieningen te integreren voor een beheer dat het behoud en de samenhang van de gehelen en de nieuwe vormen van de wijk waarborgt. Dit is een element dat ons in staat stelt de in de resolutie tot uitdrukking gebrachte wil te begrijpen om niet alleen na te denken over de gebouwen, maar ook over de integratie van de gebouwen in de openbare ruimte en het essentiële landschapselement dat kenmerkend is voor het neoklassieke ontwerp van deze wijk.

Deze kwestie moet in de commissie worden besproken.

Een ander interessant element is het voorstel tot bescherming. Niet alleen de muren en gebouwen zijn een historisch element, maar ook het landschap en de stedelijke ruimte. Deze landschappelijke ruimte met muren en wegen verdient in aanmerking te worden genomen. Een punt dat niet veel besproken is, is het feit dat de gedane voorstellen ten minste de verdienste hebben dat zij met alle instanties, behalve de KCML, zijn besproken. Dit is problematisch. Kunnen we het over groene ruimten hebben zonder

mobilité sans la STIB ? La question du classement changerait la donne par un avis conforme de la CRMS sur le projet. Cela se justifie totalement vu la valeur patrimoniale et paysagère du Quartier Royal. Tous ces éléments justifient dès lors une abstention de la part de Mme Nagy.

DéFI souhaite donner une attention particulière à la question du patrimoine remarquable néoclassique qui n'a pas toujours été pris en considération. Il faut le signaler maintenant.

M Geoffroy Coomans de Brachène renvoie aux interventions précédentes qu'il partage largement. Il remercie les deux auteurs pour leur excellent texte qui a le mérite d'avoir été déposé et qui indique l'important travail a été mené jusqu'en 2018 pour aboutir à un projet certes imparfait, mais qui fédérait les demandes différentes des uns et des autres. D'innombrables discussions ont eu lieu avec le secteur associatif, les administrations et les professionnels. L'intervenant évoque les discussions avec Beliris qui en 2021 est furieux de la situation. En 2015 avaient été initiées les discussions avec Mme Ampe avec une grande écoute envers tous les acteurs de la mobilité, du patrimoine, etc. Or, le projet déposé aujourd'hui sonne comme un slogan « 80% de piétonnier » et, non, l'orateur n'est pas un « pro bagnole » pur et dur. Il a d'ailleurs été à la base du piétonnier dans le centre-ville, certes critiqué mais toujours pas modifié depuis. Mme Pauthier a parlé de sobriété, de rigueur et de symétrie. Cette dernière est essentielle.

M. Coomans de Brachène renvoie ensuite au livre de Christophe Loir « Bruxelles néoclassique ». Ce livre reprend un large chapitre sur le Quartier Royal. L'intervenant renvoie ensuite à une publication régionale sur le patrimoine néoclassique à Bruxelles qui se voulait être une réponse aux défis posés par l'explosion démographique au XVIIème siècle.

Depuis 1998 il n'y a pas eu de modifications à la place Royale. Cette dernière modification n'a sans doute pas été à la hauteur des enjeux, car il faut améliorer la place Royale. Ce n'est certes pas facile, mais des changements ont déjà été faits par rapport à la place d'origine. Ainsi donc, la statue au centre de la place a été remplacée. À l'origine il y avait des colonnes du côté de la rue de la Régence. Des étages supplémentaires ont été ajoutés sur la plupart des bâtiments. Ces modifications n'ont pas compromis la lisibilité de cette place et c'est ainsi que cette place de pouvoir doit être comprise.

Écolo et DéFI annoncent leur abstention. Pour le PS, c'est le rejet. Ceci surprend, car jusqu'en novembre 2018 le PS avait soutenu la proposition de la Ville de Bruxelles et le principe d'aménagement proposé par M. Coomans de Brachène et Mme Ampe.

Certains partenaires PS ont porté cette voix chez Beliris qui ne comprend plus ces changements de position. On peut changer d'avis certes, mais il fait aussi être cohérent.

Leefmilieu Brussel? Kunnen we het over mobiliteit hebben zonder de MIVB? De kwestie van de klassering zou de situatie veranderen doordat de KCML haar instemming met het project zou moeten geven. Dit is volkomen gerechtvaardigd gezien de erfgoed- en landschapswaarde van de Koningswijk. Al deze elementen verantwoorden bijgevolg een onthouding van mevrouw Nagy.

DéFI wenst bijzondere aandacht te besteden aan de kwestie van het opmerkelijk neoklassiek erfgoed dat niet altijd in aanmerking werd genomen. We moeten dit nu duidelijk maken.

De heer Geoffroy Coomans de Brachène verwijst naar de vorige interventies, waarmee hij het grotendeels eens is. Hij dankt de twee indieners voor hun uitstekende tekst, die de verdienste heeft te zijn ingediend en waaruit blijkt dat er tot 2018 veel werk is verzet om tot een weliswaar niet perfect ontwerp te komen maar waarin de verschillende eisen van alle partijen worden verenigd. Talrijke besprekingen hebben plaatsgevonden met de verenigingssector, de overheid en de professionele sector. De spreker noemt de besprekingen met Beliris, dat in 2021 furieus is over de situatie. In 2015 waren de besprekingen met mevrouw Ampe begonnen, met een groot luisterend oor voor alle actoren van mobiliteit, erfgoed, enz. De vandaag ingediende tekst klinkt echter als een slogan « 80% voetgangerszones » en, nee, de spreker is geen « diehardfan van de auto ». Hij stond ook aan de wieg van de voetgangerszone in het stadscentrum, die zeker bekritiseerd werd maar sindsdien niet gewijzigd werd. Mevrouw Pauthier had het over soberheid, striktheid en symmetrie. Dat laatste is essentieel.

De heer Coomans de Brachène verwijst vervolgens naar het boek van Christophe Loir over « Neoklassiek Brussel ». Dit boek bevat een groot hoofdstuk over de Koningswijk. Vervolgens verwijst hij naar een gewestelijke publicatie over het neoklassieke erfgoed in Brussel, die bedoeld was als antwoord op de uitdagingen van de demografische boom in de 18e eeuw.

Sinds 1998 is het Koningsplein niet meer veranderd. Deze laatste verandering was waarschijnlijk niet opgewassen tegen de uitdaging aangezien het Koningsplein aan verbetering toe is. Het is niet gemakkelijk, maar er zijn al veranderingen aangebracht aan het oorspronkelijke plein. Zo is bijvoorbeeld het standbeeld in het midden van het plein veranderd. Oorspronkelijk stonden er zuilen aan de kant van de Regentschapsstraat. Aan de meeste gebouwen werden extra verdiepingen toegevoegd. Deze wijzigingen hebben geen afbreuk gedaan aan de leesbaarheid van dit plein en zo moet dit machtsplein dan ook worden opgevat.

Écolo en DéFI kondigen aan dat ze zich van stemming onthouden. De PS verwerpt het. Dit is verrassend, omdat de PS tot november 2018 het voorstel van de stad Brussel en het door de heer Coomans de Brachène en mevrouw Ampe voorgestelde inrichtingsprincipe had gesteund.

Sommige PS-partners hebben deze stem laten horen bij Beliris, dat deze positieveranderingen niet meer begrijpt. Men kan natuurlijk van mening veranderen, maar men moet ook coherent zijn.

Aristote disait que la nature a horreur du vide. Il constatait que la nature exige que tout espace soit rempli par quelque chose fût-ce incolore ou inodore. Il est important d'avoir un aménagement cohérent qui ne se fasse pas seulement au moyen de slogans. Le travail important réalisé entre 2015 et 2018 devait être entendu. Nous risquons demain de passer à côté de l'enjeu véritable de cette place. La méthode du secrétaire d'État Pascal Smet qui n'écoute pas, qui oppose, qui confronte, qui impose, qui heurte, qui divise, qui casse et finalement qui finit par échouer. Ici nous sommes devant un dossier de plus où nous n'écoutons pas ce qui avait été proposé jusqu'en 2018.

Il faut donc se montrer prudent. L'ancienne méthode avait moins d'emphase, moins de visibilité dans la presse, elle mérite tout de même d'être écoutée, entendue et suivie.

S'il n'avait pas été le rapporteur pour cette proposition de résolution, il l'aurait volontiers cosignée. Le groupe MR soutiendra ce projet plein de sens.

Mme Hilde Sabbe estime que la place Royale est indubitablement une carte de visite magnifique pour Bruxelles. Elle remercie les auteurs de la proposition de réfléchir aux meilleures solutions. Un espace public doit également pouvoir évoluer avec les besoins actuels. L'oratrice cite donc un certain nombre de places de la Région qui ont bel et bien évolué et laissé davantage d'espace aux piétons tout en accordant une grande attention au patrimoine présent. C'est pourquoi elle souhaite se rallier au projet du secrétaire d'État, qui combine une plus grande attention pour les piétons et un respect pour le patrimoine. Son groupe ne soutiendra pas la proposition de résolution.

La Présidente remercie les commissaires pour leur regard étendu sur le sujet et donne la parole à son auteur pour clôturer la discussion

Mme Céline Fremault remercie ses collègues pour la qualité des expressions respectueuses du travail qui a été fait.

Les choses ont été mentionnées avec pertinence. On connaît les tenants du dossier. On sait que le projet initial de 2018 s'inscrit dans les principes des concepteurs d'origine, mais aussi des principes de durabilité, d'économie circulaire. Les options étaient d'améliorer le confort, la fonctionnalité de l'espace public, surélever l'espace dédié au tram, réutiliser les matériaux existants, etc.

On sait que la commission de concertation a rendu un avis en octobre 2018 et que les étapes ultérieures ont été posées pour le permis d'urbanisme. La CRMS a rendu un avis en juillet 2018. Une demande de modification des plans a été introduite ce qui a suspendu la procédure de demande du permis. Chacun a donné son appréciation sur l'évolution de ce dossier. Le dossier est particulier. Avec tact et subtilité, les députés se sont exprimés. Mme Fremault, peu connue pour vouloir de manière statique et conservatrice tout classer,

Aristoteles zei dat de natuur leegte verafschuwt. Hij stelde vast dat de natuur vereist dat elke ruimte met iets wordt gevuld, ook al is dat kleurloos of reukloos. Het is belangrijk om een samenhangende inrichting te hebben die niet enkel uit slogans bestaat. Een belangrijk werk dat tussen 2015 en 2018 is verricht, moest worden gehoord. We dreigen morgen de echte uitdaging van dit plein over het hoofd te zien. De methode van staatssecretaris Pascal Smet die niet luistert, die tegenwerkt, confronteert, oplegt, botst, verdeelt, breekt en uiteindelijk faalt. We worden eens te meer geconfronteerd met een dossier waarin niet wordt geluisterd naar wat tot 2018 werd voorgesteld.

We moeten ons dus waakzaam opstellen. De oude methode had minder aandacht en minder zichtbaarheid in de pers, maar was nog steeds de moeite waard om naar te luisteren, te horen en op te volgen.

Indien hij niet de rapporteur voor dit voorstel van resolutie was geweest, had hij deze graag medeondertekend. De MR zal dit zinvol voorstel steunen.

Mevrouw Hilde Sabbe is van mening dat het Koningsplein ongetwijfeld een magnifieke visitekaart van Brussel is. Zij dankt de auteurs van het voorstel om na te denken over de beste oplossingen. Een publieke ruimte moet ook mee kunnen evolueren met de hedendaagse noden. Daarom haalt de spreker een aantal markten en pleinen aan uit het Gewest die wel geëvolueerd zijn en meer plaats hebben gemaakt voor de voetgangers en dit met een grote aandacht voor het aanwezige erfgoed. Om deze reden wil zij zich scharen achter het plan van de staatssecretaris waar een verhoogde aandacht voor de voetgangers gepaard gaat met een respect voor het patrimonium. Haar fractie zal het voorstel van resolutie niet steunen.

De voorzitter dankt de commissieleden voor hun uitvoerige standpunten over dit onderwerp en geeft het woord aan de indiener ter afsluiting van de discussie.

Mevrouw Céline Fremault dankt haar collega's voor de uitstekende en respectvolle uiteenzettingen over het verrichte werk.

De zaken werden vermeld met relevantie. We kennen de context van het dossier. Wij weten dat het oorspronkelijk ontwerp van 2018 in overeenstemming is met de beginselen van de oorspronkelijke ontwerpers, maar ook met de beginselen van duurzaamheid, van circulaire economie. De opties bestonden erin het comfort en de functionaliteit van de openbare ruimte te verbeteren, de voor de tram bestemde ruimte te vergroten, de bestaande materialen te hergebruiken, enz.

Het is bekend dat de overlegcommissie in oktober 2018 een advies heeft uitgebracht en dat de daaropvolgende stappen voor de stedenbouwkundige vergunning zijn gezet. De KCML heeft in juli 2018 een advies uitgebracht. Er werd een aanvraag tot wijziging van de plannen ingediend, waardoor de aanvraagprocedure voor de vergunning werd opgeschort. Iedereen heeft zijn oordeel gegeven over de voortgang van dit dossier, het is bijzonder. De volksvertegenwoordigers hebben zich met tact en subtiliteit

estime qu'en l'occurrence, un classement serait souhaitable. C'est l'objectif du texte proposé. Ceux qui veulent parier sur l'avenir le font avec des propos dont les contours sont imprécis. Le but du texte est d'obtenir de la part du parlement un engagement ferme pour la place Royale.

III. Discussion des considérants et des tirets du dispositif

Considérants et dispositif

Les 4 considérants et les 4 tirets du dispositif n'appellent aucun commentaire.

IV. Vote sur l'ensemble de la proposition de résolution

La proposition de résolution, dans son ensemble, est rejetée par 7 voix contre 3 et 3 abstentions.

– *Confiance est faite au rapporteur pour la rédaction du rapport.*

Le Rapporteur

La Présidente

Geoffroy COOMANS de BRACHÈNE Isabelle EMMERY

uitgedrukt. Mevrouw Fremault, die er niet om bekend staat alles op een statische en conservatieve manier te willen beschermen, meent dat in dit geval een bescherming wenselijk zou zijn. Dat is het doel van de voorgestelde tekst. Zij die op de toekomst willen wedden, doen dat met vrij onduidelijke argumenten. Het doel van de tekst is een echt engagement van het Parlement verkrijgen ten behoeve van het Koningsplein.

III. Bespreking van de consideransen en de streepjes van het verzoekend gedeelte

Consideransen en verzoekend gedeelte

De 4 consideransen en de 4 streepjes van het verzoekend gedeelte lokken geen commentaar uit.

IV. Stemming over het geheel van het voorstel van resolutie

Het voorstel van resolutie wordt in zijn geheel verworpen met 7 stemmen tegen 3 stemmen bij 3 onthoudingen.

– *Vertrouwen wordt geschonken aan de rapporteur voor het opstellen van het verslag.*

De Rapporteur

De Voorzitter

Geoffroy COOMANS de BRACHÈNE Isabelle EMMERY